

İznik'in Antik Roma Tiyatrosu'nun Erişilebilirliğini Artırmak; Kentsel Bir Müdahale Olarak Otel Projesi

Furkan Kavak^{1*}, Meysam Soleimani²

¹Mimarlık ve Tasarım Fakültesi/Bursa Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Bursa, Türkiye

²Mimarlık ve Tasarım Fakültesi/Bursa Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Bursa, Türkiye (meysam.soleimani@btu.edu.tr)

*Corresponding author: kavakfurkan25@gmail.com

Özet – Bu makale, tarihi, kültürel ve mimari açıdan önemli değere sahip olan İznik Antik Roma Tiyatrosu'nun kentsel organizmadan izole, tekil duruşuna dikkat çekmektedir. M.Ö. 4. yüzyılda kurulduğu kabul edilen ve geçirdiği hareketli tarihi ile çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan İznik; Bitinya, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi farklı birçok medeniyetin gözde yerleşim alanlarından biri olmuştur. 1940'ların başlarına kadar yavaş bir gelişim gösteren kent yeni kentleşme yaklaşımlarının ortaya çıkmasıyla yoğunlaşmıştır. Bu kentleşme süreci İznik'in tarihi katmanları için bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Antik Roma Tiyatrosu Traianus Döneminde (MS 98-117) inşa edilmiştir. İlk kez 1743 yılında belirlenip krokisi çizilen tiyatrodaki ilk kazılar Kültür Bakanlığı'nın izniyle 1980 yılında Dr. Bedri Yalman tarafından başlamıştır. 2024 yılında Tiyatro kazısı tamamlanıp koruma altına alınmış ve restore edilerek ziyarete açılmıştır. Uzun süre keşfedilmemiş olan antik tiyatro, kentsel gelişim sürecinin dışında bırakılmıştır. İznik'in ana kentsel akslarından uzakta kalan tiyatro, erişilemezlik ve görünmezlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu makale, ana cadde ile tarihi tiyatro arasında bağlantı sağlayan bir otel projesi tasarımı ile kentsel bir müdahale önerilmektedir. Tasarlanan proje Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü MTS-5 sürecinde tamamlanmıştır. Ticari amaçlı özel mülkiyete ait otel projesi, kültürel faaliyetleri destekleyecek yarı kamusal bir geçiş alanı oluşturarak antik tiyatronun erişilebilirliğine katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Anahtar Kelimeler: İznik Antik Roma Tiyatrosu, Kentsel müdahale, Erişebilirlik, Otel Projesi, Geçiş Alanı

Increasing the Accessibility of Iznik's Ancient Roman Theatre; a Hotel Project as an Urban Intervention

Abstract - This article draws attention to the isolated and free-standing situation of the Iznik Ancient Roman Theater, which has significant historical, cultural, and architectural value. Iznik, which was founded in the 4th century BC, was a favorite settlement for different civilizations, including Bithynia, Rome, Byzantium, and Ottoman. New urbanization approaches began to transform the city, which had been slowly developing until the early 1940s. The urban modernization process began to pose a threat to the historical urban fabric of Iznik. The Ancient Roman Theater is one of the important historic buildings of the city that was built during the Trajan Period (AD 98–117). The archeological excavations of the historic theater site, which was first identified in 1743, started in 1980 by Dr. Bedri Yalman with the permission of the Ministry of Culture. The excavation and restoration process has been recently completed, and the theater is now open to visitors. However, Iznik's urban development has long neglected the undiscovered ancient theater. The historic site, isolated from the main urban axes of Iznik, has encountered problems of inaccessibility and invisibility. This article proposes an urban intervention by designing a hotel project that provides a connection between the main street and the historical theater. The project is designed through the course of Architectural Design Studio 5 at Bursa Technical University. The hotel project, a privately owned building for commercial purposes, aims to enhance the accessibility of the ancient theater by establishing a semi-public transition area that will foster cultural activities.

Keywords: Iznik Ancient Roman Theatre, Urban Intervention, Accessibility, Hotel Project, Transitional Area

I. GİRİŞ

Bu makalenin amacı İznik Antik Roma Tiyatrosu'nun kültürel miras değerini korurken yapının kentsel bağlamda entegrasyonunu sağlamak, erişilebilirliğini artırmak ve

toplumsal yaşamda görünür kılmak için bir tasarım önerisi sunmaktır.

İznik'in tarihi yapıları içinde özel bir yere sahip olan bu antik tiyatro, Roma dönemi mimarisinin ve kent kültürünün zengin izlerini taşımasına rağmen kentin merkezinden uzak, izole bir

konumda yer almakta ve kentsel dokuyla ilişkisi yetersiz kalmaktadır.

Antik tiyatronun günümüzde kentsel organizmadan kopuk bir yapıya dönüşmesi hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin erişimini kısıtlamaktadır böylece kültürel bir buluşma noktası olarak değerlendirilme potansiyelini sınırlamaktadır. Proje bir dizi kentsel ve mimari müdahale yoluyla İznik Antik Roma Tiyatrosu'nun yeniden kent yaşamına dâhil edilmesini ve kent merkezine güçlü bir kültürel bağ oluşturmasını hedeflemektedir.

Kentin ana aksından tiyatroya uzanan yeni bir bağlantı planlanarak ziyaretçilerin tiyatroya erişimini kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Tiyatronun bir çekim merkezi olarak kent yaşamına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Tiyatro çevresinde etkinlik alanları ve atölyeler kurgulanarak hem kültürel hem de eğitsel faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği bir alan haline dönüştürülmesi planlanmaktadır. Bu yaklaşım yapının ziyaretçilerin yanı sıra yerel halk tarafından da aktif olarak kullanılması ve kent belleğinde daha fazla yer edinmesi yönünde katkı sağlayacaktır.

Proje, Roma Tiyatrosu'nun değerini ön plana çıkarırken kentin yaşayan dokusuna ve tiyatro çevresindeki mahalle yaşamına saygılı bir mimari yaklaşımı benimsemektedir.

Sonuç olarak bu proje yalnızca ticari bir alan olarak ele alınmak yerine kentin kültürel yapısına katkıda bulunan erişilebilir, bütünlük ve toplumsal etkileşime açık bir kentsel alan olarak ele alınmıştır. Tiyatronun kentle yeniden bütünleştirilmesi yerel kimlik inşasına katkı sağlayacak aynı zamanda İznik'in kültürel mirasının korunması ve tanıtılması bağlamında sürdürülebilir bir model sunacaktır.

Bu kapsamda, proje antik tiyatronun kent yaşamındaki yerini sağlamlaştırmayı ve yapıyı günümüz kentsel dinamiklerine uyarlamayı hedefleyen tarihsel mirası ile kentsel gelişimi uyum içinde bir araya getiren bir müdahale olarak değerlendirilmektedir.

II. MALZEMELER VE YÖNTEM

A. İznik Şehri

İznik, Marmara Bölgesi'nin güneydoğusunda, kentle aynı adı taşıyan gölün, güney kıyısındadır. İznik Gölü (Askania Limne) kuzey-güney yönünde 10 x 32 km'lik geniş bir alanı kaplar. Kent denizden uzak fakat bu büyük gölün hemen kenarında verimli bir ova üzerinde kurulmuştur. Ilımlı iklimi ve önemli ulaşım ağlarının üzerinde olmasıyla Roma İmparatorluğu'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na kadar dini, ticari ve idari yönden son derece önemli bir konumda olmuştur.

Nikaia adı Yunanca "Eis Ten Nikaieon" (εις την νικαιεον) (Nikaia'ya) anlamına gelen kelime grubunun "Eisnik", olarak telaffuz edilmesiyle günümüze İznik olarak gelmiştir [1].

Şekil 1: İznik'in Marmara Bölgesindeki Konumu [2].

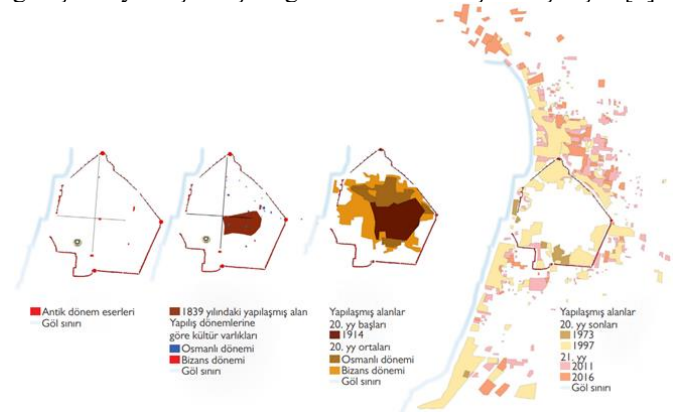
Kurulduğu İlkçağlardan beri her dönemde özelliğini korumuş olan İznik, fiziki çevre özellikleri ve tarihsel zenginliğiyle ülkemizin kıymetli turistik sahalarından biridir.

Havzada turizme hizmet verilebilecek unsurlar, doğal değerler ve tarihi eserlerdir. Tarihi eserler açısından, eski kültürlerin izlerini taşıyan İznik'te Roma, Bizans ve Osmanlı dönemi eserlerinden bazıları günümüze ulaşırken bazıları da zaman içerisinde kaybolmuş durumdadır. Doğal değerler arasında ise en dikkat çekici turistik unsur İznik Gölü'dür [3].

B. İznik Şehrinin Kentsel Oluşum ve Gelişimi

İznik şehri, planına bakıldığında bir beşgeni andırır. Şehir batıda göl, kuzeydoğusunda bir tepeyle sınırlanmıştır. Şehrin planı Helenistik çağdan beri aynen korunmuştur. İznik'in cadde ve sokakları Hippadamos planı, grid planı, ızgara planı veya dama tahtası denilen tarzdadır. Bu planda cadde ve sokaklar birbirlerini dik olarak keserler. Yolları birbirinden ayıran alanlar ise kare veya dikdörtgen şeklindedir [4].

İznik kenti Türkleşirken kent planında ve gelişiminde önemli bir değişim meydana gelmemiştir. Sur içindeki yapısını koruyan İznik son yirmi yıldır kuzey ve güneye doğru genişlemeye başlamış ve günümüzde sur dışına taşmıştır [5].

Şekil 2: İznik Kentinin yapısal çevre değişimi [2].

C. Antik Roma Tiyatrosu

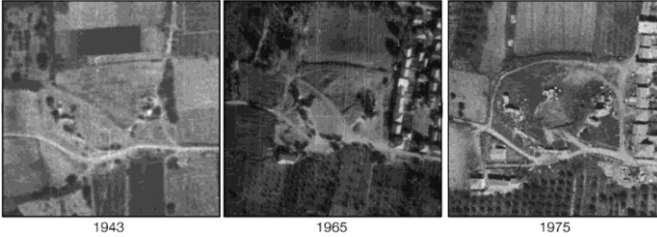
İznik Antik Roma Tiyatrosu, İznik Gölü'nün yaklaşık dört yüz metre doğusunda denizden 98 metre, göl seviyesinden ise yedi metre yükseklikte konumlanmaktadır. Kesse ve moloz taş yapı malzemelerinden, 102x79 metre boyutlarında ve yaklaşık on bin kişi kapasiteye sahip olan tiyatro yapısı, düz bir zemin üzerinde at nalı formunda inşa edilmiştir [6].

Şekil 3: İznik Kent Planı [7].

Yapının kesin bir inşa tarihi olmamakla birlikte, İmparator Trianus ile Bitinya Eyalet Valisi Genç Plinius arasındaki İznik Antik Roma Tiyatrosu'yla ilgili yazışmalar, yapının M.S. 98-117 yıllarını kapsayan Trianus döneminde yapıldığını göstermektedir [7]. Tiyatro alanında gerçekleştirilen bilimsel kazı çalışmaları sonucunda, oturma bölümünün üç katlı, sahne yapısının ise iki katlı beşik çatı örtülü bir kurguya sahip olduğu tespit edilmiştir [6]. Ayrıca sahne yapısının doğu ve batı yönlerinde inşa edilmiş sütunlu galerileriyle, bir yapı kompleksinin varlığından söz edilmektedir [6].

İmparator Trianus ile Genç Plinius arasındaki yazışmalar tiyatro yapısının inşaatıyla ilgili dikkat çekici bilgiler içermektedir. Plinius'a göre yapının temeli, böylesine büyük bir yapı için uygun değildir. Ayrıca kullanılan malzeme kalitesi ve işçilikteki yolsuzlukların, yapının tamamlanmasını zorlaştırdığını ifade etmektedir. Eyalet valisinin gözlemlerine göre bataklık bir zemin üzerine yapılan yapı, gün geçtikçe batmakta ve duvarlarında derin çatlaklar oluşmaktadır [7].

Şekil 4: Roma Tiyatrosu Hava Fotoğrafları

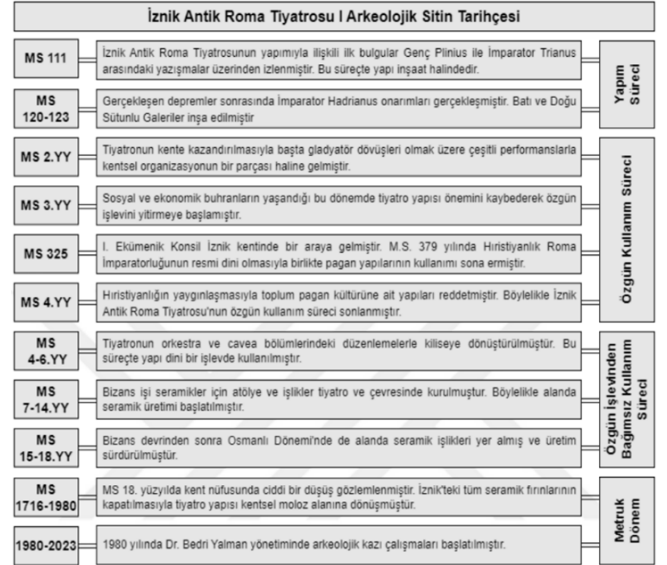
Tiyatronun İznik'e kazandırılmasıyla, başta gladyatör dövüşleri olmak üzere çeşitli performansların gerçekleştiği bir mekân olarak, kent yaşantısına oldukça büyük katkılar sağlamıştır [1].

Pax Romana döneminin getirdiği barış ortamının desteğiyle tiyatro, İznik kentinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. M.S. 3. yüzyıla beraber bölgedeki barış ortamı, barbar güçlerin akınları nedeniyle sekteye uğratılmıştır. Özellikle M.S. 258 yılında İznik'i hayalet kent haline getiren Got İstilasını, kente oldukça büyük zararlar vermiştir [8]. İstilanın ardından, kentte sosyal ve ekonomik zorluklar baş göstermiş ve süreç içerisinde tiyatro önemini kaybetmeye başlamıştır. İmparator Gothicus önderliğinde, sur inşaatı yeniden

önemlenmiş ve kentsel yaşantıda önemini yitiren tiyatro yapısı onarımlar için gerekli yapı malzemesi kaynağı olarak görülmüştür. Bölgedeki barış ortamının bozulması, kentsel yaşamda birtakım değişiklikleri zorunlu kılmıştır. M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısında, sosyal ve ekonomik açıdan zor zamanlar geçiren İznikliler bu süreçte tiyatrosunun özgün işlevini terk etmeye başlamışlardır [9]. Böylelikle İznik Antik Roma Tiyatrosu'nun özgün kullanım fonksiyonu toplum içerisinde zamanla çözünerek yok oluş sürecine girmiştir.

1980 yılı İznik Antik Roma Tiyatrosu için bir dönüm noktası olmuş yaklaşık 1600 yıllık katman yığıntısı arkeolojik çalışmalar eşliğinde ayrıştırılmaya başlamıştır [1]. Çeşitli seyyah ve araştırmacıların öncü belgeleme çalışmaları dışında, İznik Antik Roma Tiyatrosu kapsamında ilk bilimsel kazı çalışmaları, 1980 yılında arkeoloji ve sanat tarihi alanında uzman Dr. Bedri Yalman başkanlığında başlatılmıştır. Tiyatro alanında gerçekleştirilen kazı çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan Kazı Sonuçları Toplantıları ışığında takip edilebilmektedir. Yapının bilimsel kazı çalışmaları öncesindeki durumu ise farklı yıllarda kaydedilmiş hava şekilleri üzerinden izlenebilmektedir [10].

Tiyatro alanında yürütülen bilimsel kazı çalışmaları, yapının tarihçesi ve kullanım tarihiyle ilişkili önemli bulguları açığa çıkarmıştır. Kazı çalışmalarının önemli bir kısmını yürütmüş olan Yalman, tiyatro kazı alanında tespit edilen çeşit sayısını yüksek olan bulgular nedeniyle alanı bir höyük olarak tanımlamıştır [1].

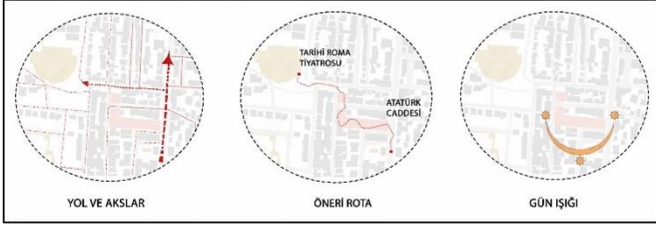
Şekil 5: Roma Tiyatrosu'nun Tarihçesini Gösteren Diyagram [7].

III. OTEL PROJESİ TASARIM SÜRECİ

A. Problemin Tespiti ve Öneri

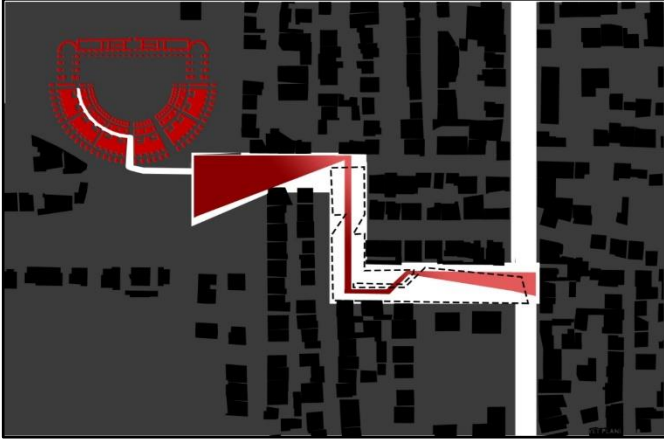
İznik Antik Roma Tiyatrosu, kentin tarihi mirasını temsil etmesine rağmen, İznik'in kent planlamasında dikkate alınmamış ve kentsel dokuya entegre edilmemiştir. Tiyatro, İznik'in ana ulaşım akslarından bağımsız kalmış, kent merkezi ile doğrudan bağlantısı olmayan izole bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Kent planlama sürecinde yapının geri planda tutulması, çevresindeki diğer kültürel ve ticari alanlardan kopuk bir yapı sergilemesine neden olmaktadır. Bu bağlamda tiyatro, yalnızca tarih meraklılarının ilgisini çeken, sosyal anlamda izole bir konuma sahiptir. Tiyatro, kent halkının ve ziyaretçilerin günlük yaşamının dışında kalmakta, böylelikle

hem ekonomik hem de kültürel bağlamda kente katkı sağlama potansiyelini kaybetmemektedir.

Şekil 6: Öneri ve Analizler

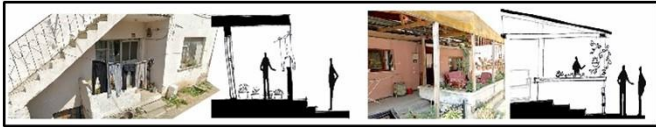
Atatürk caddesi ile antik tiyatro arasında alternatif bir rota önerisi yapılarak tiyatroyun kentsel bağlamla entegrasyonunu sağlamak, erişilebilirliğini artırmak ve toplumsal yaşamda daha görünür kılmak amaçlanmıştır.

Şekil 7: Atatürk caddesi ile antik tiyatro arasında alternatif bir rota önerisi

B. Konsept

İznik gibi tarihi bir kentin sokaklarında yer alan kapı önleri, yarı açık alanlar, girişler ve dar geçiş alanları, mahalle sakinlerinin günlük hayatlarında doğal bir etkileşim mekânı sunar. Bu alanlarda insanlar kısa süreli karşılaşmalar yaşayarak, ayak üstü sohbetlerle sosyal bağlarını güçlendirirler. Bu durum projede "eşik" kavramı ile açıklanmıştır.

Şekil 8: Arazi çevresinde bulunan bazı eşik alanlar

Proje bağlamında "eşik" kavramı, yalnızca fiziksel bir geçiş alanı olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve mekânsal bir bağ kurucu olarak değerlendirilmektedir. Eşik kavramı kent ile antik tiyatroyu birbirine bağlayan bir arayüz olarak düşünülmüştür. Bu arayüz kullanıcıların günlük yaşamlarında planlanmamış karşılaşmalar yaşadıkları, ayaküstü sohbetlerle sosyal bağlarını geliştirdiği, etkinliklere katılabildiği, deneyim alanı olarak konumlanmaktadır.

Projede, bu kavram kullanıcı deneyimine yönelik olarak çeşitli mekânsal kurgularla yeniden yorumlanmaktadır. Kapı önleri, geçiş koridorları ve açık- yarı açık alanlar gibi "eşik" niteliği taşıyan alanlar, ziyaretçilere yalnızca bir geçiş değil, durup düşünme, çevreyi gözlemleme ve belki de diğer ziyaretçilerle kısa süreli de olsa bir diyalog başlatma fırsatı sunar. Örneğin, oluşturulan geçiş, antik tiyatro ile bağ kurarken aynı zamanda kullanıcıların mekânı bir arada

deneyimleyebilecekleri sosyal duraklar oluşturur. Bu geçiş alanları, kullanıcıları tarihi bir mekâna yönlendirmenin ötesinde, İznik'in mahalle kültürüne dâhil eden birer araçtır.

Eşik kavramı projede mekânsal bir arakesit olarak ele alınmakta; insanları, mekânı ve kenti birbirine bağlayan sosyal bir etkileşim sahnesi yaratmaktadır. Bu kavram, geleneksel İznik dokusunu korurken, kullanıcıların şehirle kurdukları bağı güçlendiren bir deneyim sunar.

Bu kurgu, İznik'in mahalle kültüründe doğal bir şekilde var olan "eşik" mekânlarını, otel yapısında güncel bir yorumla taşıyarak, geleneksel mahalle yapısının korunmasına katkı sağlamayı hedefliyor.

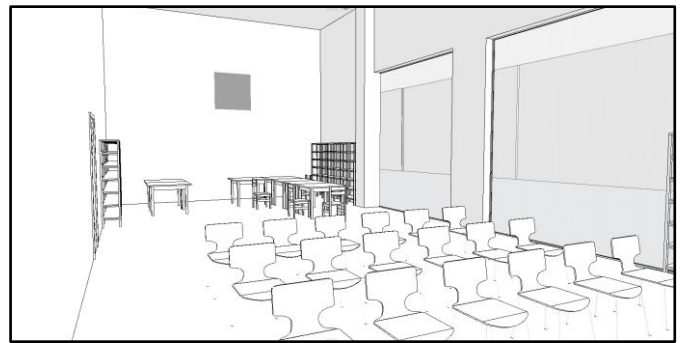
C. Çizimler

Zemin kat planında, yapının genel işleyişine dair öğeler ve ziyaretçi akışına uygun bir düzen kurgulanmıştır. Bu katta, otelin ana giriş alanı, lobi, resepsiyon bölümü, kafe ve restoran alanları, arkeoloji atölyesi, konferans salonu gibi sosyal ve hizmete yönelik alanlar yer almaktadır.

Şekil 9: Atatürk caddesinden aks girişine bakış.

Zemin kat, otelin kamusal alanlarıyla dolu olup, dışarıdan gelen ziyaretçilerin de vakit geçirebileceği açık ve yarı açık alanlara bağlanmaktadır. Ayrıca, zemin kat tasarımında antik tiyatroya yönlendirilen yaya yolu, mimari olarak hem iç hem de dış mekânın birbiriyle kesintisiz bağlantısını sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu geçişler, otelin bir "kültürel koridor" gibi işlev görmesini sağlayarak misafirlerin İznik'in tarihi dokusuyla etkileşim kurmasını sağlar.

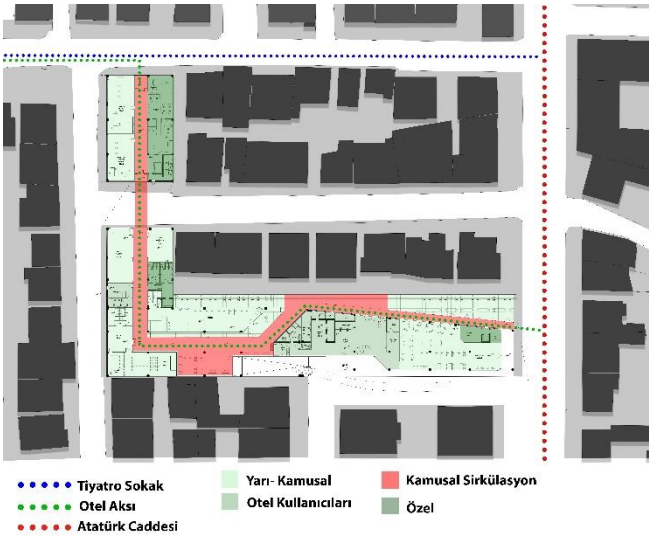

Şekil 10: Arkeoloji Atölyesi.

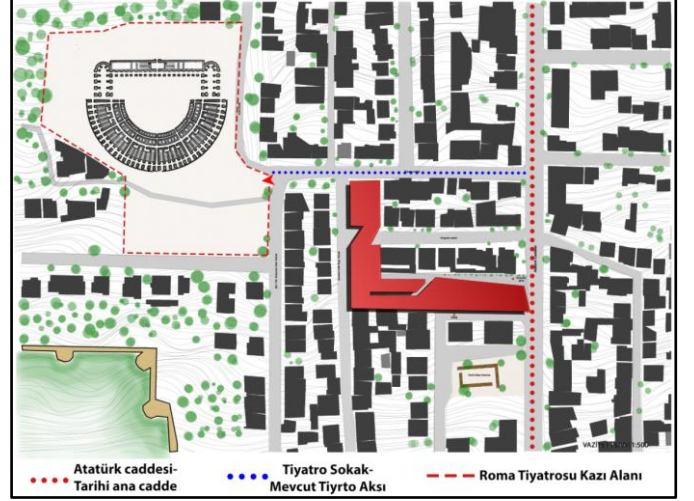
Şekil 11: Kafe Birimi

Zemin katta yer alan restoran ve kafe alanları ise sosyal karşılaşmaların yoğun olarak yaşandığı mekanlar olarak kurgulanmıştır. Restoran ve kafenin dışarı açılan oturma alanları, kullanıcıları kentin dokusuna yakınlaştırır ve sokaktaki dinamiklerin iç mekânda devam etmesine olanak tanır. Bu dış alanlar, mahalle sakinlerinin günlük yaşamına dair sahnelerin mekânda yeniden üretilmesini sağlarken, “eşik” temasını besleyen sosyal buluşma noktaları olarak işlev görür.

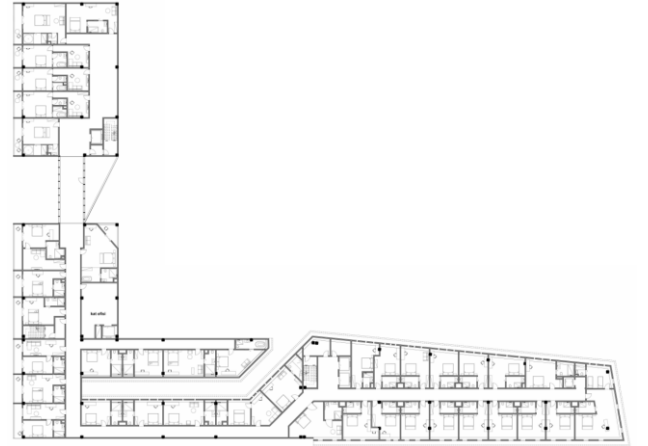
Şekil 12: Zemin Kat ve Çevresi

Kütle çevrede Roma Tiyatrosu ve kilise kalıntıları gibi önemli tarihsel alanlarla etkileşim kuracak şekilde konumlandırılmıştır. Doğu yönünde yer alan ana cadde, proje alanına erişim sağlarken, kullanıcılar ve turistler için kolay bir ulaşım imkânı sunmaktadır. Projede, çevredeki kent dokusuyla uyumlu bir ölçek ve yapılaşma tercih edilmiştir. Dar sokakların oluşturduğu geleneksel mahalle yapısı korunarak, İznik'e özgü bir karakter yansıtılmıştır. Projenin çevresindeki yapılaşma, tipik İznik sokak dokusunu yansıtır niteliktedir. Bu vaziyet planı, İznik'in tarihi mirası ve kentsel dokusuna saygılı bir tasarım anlayışıyla otel projesinin kentle nasıl entegre olacağını göstermektedir.

Şekil 13: Otelin Vaziyet Planı ve İznik Antik Roma Tiyatrosu'yla İlişkisi

Oda katlarına baktığımızda mahremiyet faktörü oda tasarımını etkileyen ana unsurlardan biri olmuştur. Bazı bölgelerde yapı parçalanarak yeni iç cepheler oluşturulmuş, odalar bu iç cephelere bakacak şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 14: Otelin 1.Kat Planı

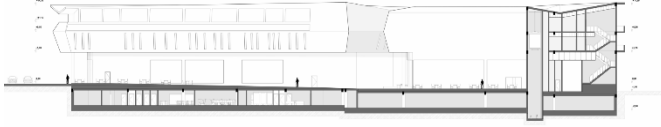
Çevredeki yapıların mahremiyetinin korunması dış duvarlar ve cephe tasarımında dikkate alınmıştır. Kesitlerde görüldüğü gibi, otelin iç mekânları çevre yapılarla direkt görsel ilişki kurmayacak şekilde tasarlanmıştır. Özellikle otel odalarında cephede kırılmalar oluşturulmuş ve pencereler bu şekilde açılı olarak düzenlenmiştir. Dar ve uzun açıklıklar komşu konutlarla görsel ilişkinin en aza indirilmesini sağlamaktadır. Odaların yeterli ışık alabilmesi için çatı pencereleri ile desteklenmiştir. Bu şekilde hem konutlarının hem de otel odaların mahremiyeti sağlanmıştır.

Şekil 15: Kesit 1

Şekil 16: Kesit 2

Şekil 17: Kesit 2

Şekil 18: Maket

IV. TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Bursa Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım Stüdyosu-5 (2023-2024 Bahar) sürecinde, Dr. Meysam Soleimani yönetiminde tamamlanmıştır.

REFERENCES

- [1] Yalman, B. İznik Tiyatro Kazısı 1985. In *VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II*; Ankara, 1986.
- [2] Yücel, S.D.K.; Salt, E. Detection of Cultural Landscapes Changes in the Historical Process: The Case of Bursa İznik. *J. Plan.* **2018**, *28*, 40–55, doi:10.14744/planlama.2018.46220.
- [3] KULELİ İznik / Nikaia / Nicaea Yönetim Planı (2022 - 2027); 2022;
- [4] Altun, N. Kuruluşundan Günümüze İznik'in Yerleşim Özellikleri. *Coğrafya Derg.* 1998, *6*, 345–366.
- [5] Kaya, S. İznik'te Kentleşme Süreci ve Kentsel Gelişimini Etkileyen Faktörler, BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ, 2023.
- [6] Meriç, A.E. İznik Tarihini Simgeleyen Bir Anıt: Antik Roma Tiyatrosu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sos. Bilim. Enstitüsü Derg.* **2019**, *21*, 339–355, doi:10.16953/deusosbil.543499.
- [7] Yavuz, A. Kültürel Mirasın Algılanması Ve Sunumu Yönelik Koruma Ve Tasarım Yaklaşımı: İznik Ve Antik Roma Tiyatrosu, YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, 2023.
- [8] Toker, T.; Kendik, Z. *Nikaia İznik*; Rotary Club: Bursa,

- 2006;
- [9] Kırılı Özer, G. Katmanlı Kentlerin Fenomenolojik Bakış Açısıyla Analizi İçin Bir Model Önerisi: İznik Örneği, BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ, 2020.
- [10] Altunbeğ Turgut, C. Roma Dönemi Şehircilik Anlayışı. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ* **2019**, *17*, 273–302.